

Sygn. akt V KK 351/22

POSTANOWIENIE

Dnia 26 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk

w sprawie wnioskodawcy **A. F.**
po rozpoznaniu na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.,
w Izbie Karnej w dniu 26 września 2022 r.
kasacji wniesionej przez pełnomocnika wnioskodawcy
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 8 kwietnia 2022 r., sygn. akt II AKa 415/21,
utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Słupsku
z dnia 28 października 2021 r., sygn. akt II Ko 3/21,

1. oddała kasację jako oczywiście bezzasadną;

2. obciąża wnioskodawcę kosztami postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

A. F. złożył wniosek o zadośćuczynienie i odszkodowanie za niewątpliwie niesłuszne tymczasowe aresztowanie M. K. od dnia 29 kwietnia 1950 r. do dnia 23 lutego 1955 r. oraz od dnia 10 czerwca 1959 r. do dnia 9 grudnia 1959 r. na skutek prowadzonego względem niego postępowania karnego, zakończonego wydanym w dniu 26 sierpnia 1961 r. postanowieniem o umorzeniu postępowania karnego o czyny z art. 1 i 4 m.k.k. oraz 79 § 2 KKWP przez Sąd Najwyższy w Warszawie, w sprawie o sygn. akt IV K.O 93/61, na mocy ustawy o amnestii z dnia 27 kwietnia 1956 roku.

Sąd Okręgowy w Słupsku wyrokiem z dnia 28 października 2021 r., sygn. akt II Ko 3/21, na podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. i art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych

wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 1991 r., nr 34, poz. 149 ze zm.) umorzył postępowanie.

Apelację od tego wyroku wniosła pełnomocnik wnioskodawcy A. F., zaskarżając go w całości. Zarzuciła „obrazę przepisów postępowania i prawa materialnego, tj.:

1. art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. - poprzez niezasadne umorzenie postępowania z uwagi na okoliczność, iż istnieje już prawomocnie zakończone postępowanie co do tej samej osoby (represjonowanego), w sytuacji kiedy prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 sierpnia 2013 r, sygn. akt III Ko 6/12, wydany z tytułu doznanej przez pokrzywdzonego krzywdy i szkody na skutek pozbawienia wolności M. K. w latach 1950-1956 i 1959, nie obejmował w zakresie ustalania kręgu spadkobierców po M. K. - wnioskodawcy A. F., a w konsekwencji nie doszło do pełnego naprawienia całości doznanych krzywd przez ojca wnioskodawcy M. K., w stosunku do uprawnionego, w związku z podejmowaną przez M. K. działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

2. art. 558 k.p.k. w zw. z art. 366 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, a tym samym nie wzięcie pod uwagę, w niniejszej sprawie odszkodowawczej, toczącej się w oparciu o ustawę z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (dalej: ustawa lutowa), iż przesłanka powagi rzeczy osądzonej w niniejszym postępowaniu nie może polegać na wcześniejszym zakończeniu postępowania karnego co do tego samego czynu i tej samej osoby w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., albowiem w postępowaniu odszkodowawczym nie orzeka się o odpowiedzialności karnej, a kompensacyjnej, a zatem koniecznym jest zastosowanie uregulowań istniejących w procedurze cywilnej,

3. art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. w zw. z art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 3 ust. 4 ustawy lutowej polegające na niezasadnym utrzymaniu w mocy wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 sierpnia 2013 r., sygn. akt III Ko 6/12, z uwagi na okoliczność, iż istnieje prawomocny wyrok kończący postępowanie co do tej samej osoby, w sytuacji kiedy ww. wyrok nie obejmował okoliczności podnoszonych w niniejszym postępowaniu przez wnioskodawcę związanych z faktem, iż

wnioskodawca jako spadkobierca po zmarłym M. K. posiada legitymację procesową do wystąpienia z roszczeniem o kwotę z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania przyznaną niezależnie A. K. i J. K., którzy po śmierci ojca wnioskodawcy wytoczyli przedmiotowy proces w prawie III Ko 6/12 - jako pozostałemu uprawnionemu wnioskodawcy, tj. dochodzenia należnych roszczeń z tytułu zadośćuczynienia za krzywdę doznaną przez jego ojca M. K. w związku z zatrzymaniem oraz pozbawieniem go wolności w okresach od dnia 29.04.1950 r. do dnia 23.02.1955 r. oraz od dnia 10.06.1959 r. do dnia 9.12.1959 r. na skutek prowadzonego względem niego postępowania karnego, zakończonego wydaniem w dniu 26.08.1961 r. postanowienia o umorzeniu postępowania przez Sąd Najwyższy w Warszawie, sygn. akt IV K.O. 93/61 na mocy ustawy o amnestii z dnia 26.04.1956 r. w związku z podejmowaniem przez niego działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, a w konsekwencji na błędnym założeniu, iż:

- Sąd Okręgowy w Krakowie orzekł o całości świadczenia należnego represjonowanemu,
- zasądzone zadośćuczynienie objęło wszystkie krzywdy doznane przez M. K.,
- charakter zadośćuczynienia stawowi swoistą formę jednorazowego „odszkodowania”, a aktualnie Sąd miałby orzekać o tej samej krzywdzie („brak nowej krzywdy”) związanej z tym samym zdarzeniem historycznym i zasądzić roszczenie odszkodowawcze dwukrotnie (res iudicata),
- okoliczności faktyczne zostały już objęte granicami powagi rzeczy prawomocnie osądzonej,

podczas gdy (z ostrożności) Sąd Okręgowy w Krakowie, błędnie nie ustalając kręgu podmiotów uprawnionych do występowania w ramach procedury przewidzianej w art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, nie przyznał wnioskodawcy określonych kwot zadośćuczynienia i odszkodowania, co w konsekwencji nie stwarza tzw. ujemnej przesłanki dopuszczalności postępowania i tym samym uznać należy, iż możliwe jest dochodzenie przez wnioskodawcę należnego roszczenia pokrzywdzonym jako podzielnego świadczenia pieniężnego,

4. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 3 k.c. i art. 922 § 1 k.c. poprzez wadliwą wykładnię tego przepisu i (pośrednio) niezasadne nie wzięcie pod

uwagę następcy prawnego (wnioskodawcy) przy ustalaniu kręgu osób uprawnionych do świadczeń odszkodowawczych,

5. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej poprzez ich błędną wykładnię i w konsekwencji uznanie, że w niniejszej sprawie występuje *res iudicata*, w sytuacji gdy występują względy słuszności przemawiają za zasądzeniem skarżącemu uzupełniającego zadośćuczynienia,

6. art. 8 ust. 1 ustawy lutowej w zw. z art. 5 k.c. poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie nie mają zastosowania względy słuszności, podczas gdy uznanie tego zarzutu, ze względu na okoliczności sprawy, a w szczególności brak zasądzenia w sprawie III Ko 6/12 przed Sądem Okręgowym w Krakowie w zakresie orzeczenia dotyczącego bezpośrednio A. F. - zadośćuczynienia i odszkodowania, które obejmowałoby całość uprawnionych, a nie tylko określoną część, pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, gdyż w sposób niezawiniony przez wnioskodawcę A. F. uniemożliwia mu skorzystanie ze swoich uprawnień i bezzasadnie zamyka drogę do dochodzenia zadośćuczynienia jako osobie uprawnionej, w sytuacji gdy kwota zadośćuczynienia została w całości rozdysponowana oraz jest sprzeczne z celem ustawy lutowej.”

W konkluzji wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na apelację prokurator wniósł o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2022 r., sygn. akt II AKa 415/21, utrzymał w mocy zaskarżony wyrok.

Kasację od tego wyroku wniosła pełnomocnik A. F., zaskarżając go w całości. Zarzuciła „mające istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku naruszenie prawa procesowego i materialnego, a mianowicie:

1. rażące naruszenie art. 7 k.p.k. w związku z art. 433 k.p.k., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na dokonaniu przez Sąd odwoławczy nieprawidłowej kontroli instancyjnej orzeczenia Sądu I instancji, poprzez niedostrzeżenie uchybień Sądu I instancji, i błędne przyjęcie, iż brak jest podstaw do dochodzenia zadośćuczynienia i odszkodowania w sprawie, co w konsekwencji doprowadziło do nierozpoznania wszystkich zarzutów stawianych

orzeczeniu Sądu I instancji i braku zasądzenia kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, w sytuacji gdy skarżący prawidłowo wykazał, iż rozumowanie Sądu I instancji odnośnie nieprawidłowej oceny ww. zakresu było błędne,

2. rażące naruszenie art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. w zw. z art. 410 k.p.k. oraz z art. 8 ust. 1 ustawy lutowej, polegające na uznaniu przez Sąd Apelacyjny, że Sąd pierwszej instancji uwzględnił całokształt okoliczności ujawnionych w toku rozprawy głównej, dokonując ich prawidłowej oceny w ramach swobodnej oceny materiału dowodowego, z poszanowaniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego oraz na podzieleniu przez Sąd Apelacyjny oceny dowodów dokonanej przez Sąd I instancji, bez należytego odniesienia się do zarzutów postawionych w tym zakresie przez apelującego, a tym samym pominięcie w trakcie orzekania o podstawach zadośćuczynienia i odszkodowania okoliczności wskazanych w toku postępowania odnoszących się do naruszenia art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. - poprzez niezasadne umorzenie postępowania przez Sąd Okręgowy z uwagi na okoliczność, iż istnieje już prawomocnie zakończone postępowanie co do tej samej osoby (represjonowanego), w sytuacji kiedy prawomocny wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 29 sierpnia 2013 r., sygn. akt III Ko 6/12, wydany z tytułu doznanej przez pokrzywdzonego krzywdy i szkody na skutek pozbawienia wolności M. K. w latach 1950-1956 i 1959, nie obejmował w zakresie ustalania kręgu spadkobierców po M. K.,

3. rażące naruszenie art. 8 ust. 4 ustawy lutowej w zw. z art. 445 § 3 k.c. i art. 922 § 1 k.c., które miało istotny wpływ na treść wydanego wyroku, polegające na jego niewłaściwym zastosowaniu poprzez niedostrzeżenie uchybień Sądu I instancji, dotyczących przyczyn oddalenia wniosku o zadośćuczynienie i odszkodowanie oraz braku zasądzenia przez Sąd odwoławczy kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, pomimo wykazania podstaw do ich zasądzenia, w sytuacji gdy całokształt okoliczności sprawy przemawia za zasądzeniem na rzecz skarżącego przedmiotowej kwoty zadośćuczynienia i odszkodowania, tj. niezasadne nie wzięcie pod uwagę następcy prawnego (wnioskodawcy) przy ustalaniu kręgu osób uprawnionych do świadczeń odszkodowawczych, i w konsekwencji uznanie, że w niniejszej sprawie występuje *res iudicata*, w sytuacji

gdy występujące w sprawie względy słuszności przemawiają za zasądzeniem skarżącemu (uzupełniającego) zadośćuczynienia, w sytuacji braku zasądzenia ww. w sprawie III Ko 6/12 przed Sądem Okręgowym w Krakowie w zakresie orzeczenia dotyczącego bezpośrednio A. F.,

4. rażące naruszenie art. 4, 5 § 2, 7 i 410 k.p.k. polegającą na nieuwzględnieniu całokształtu materiału dowodowego i oparciu orzeczenia przez Sąd na niepełnym materiale dowodowym, dokonaniu jego oceny bez uwzględnienia zasad logicznego rozumowania, wskazań wiedzy historycznej i doświadczenia życiowego oraz pominięciu korzystnych dla represjonowanego zeznań wnioskodawcy, co w konsekwencji spowodowało nieprawidłowe uznanie Sądu odnośnie zaistnienia przesłanki powagi rzeczy osądzonej w niniejszym postępowaniu, w sytuacji gdy A. F. posiada legitymację procesową do wystąpienia z roszczeniem o kwotę z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania przyznaną niezależnie A. K. i J. K., którzy po śmierci ojca wnioskodawcy wytoczyli przedmiotowy proces w sprawie III Ko 6/12 - jako pozostałemu uprawnionemu wnioskodawcy, tj. w konsekwencji błędne jest przyjęcie, iż całość zadośćuczynienia na rzecz matki i brata wnioskodawcy, należy w istocie podzielić pomiędzy ww. z pominięciem uprawnionego i zasadne jest, iż wnioskodawcy należy się dodatkowa kwota zadośćuczynienia i odszkodowania w sytuacji rozdysponowania całości zadośćuczynienia na rzecz pozostałych uprawnionych.”

Przy tak sformułowanych zarzutach wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Okręgowy w Słupsku wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Na wstępie niniejszych rozważań należy odnieść się do kategorycznie wyrażonego przez oba orzekające w rozpoznawanej sprawie Sądy, że roszczenie oparte o przepisy ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego dochodzone na podstawie art. 8 ust. 1 dotyczy odszkodowania i zadośćuczynienia należnego osobie represjonowanej i wysokość zasądzonej kwoty jest niezależna od

liczby osób uprawnionych do dochodzenia tego roszczenia w razie śmierci represjonowanego.

Respektowanie tej zasady, wynikającej z brzmienia przepisów ustawy lutowej oraz opartego o nie orzecznictwa, może dopiero otwierać drogę do sporów dotyczących konkretnych orzeczeń zapadłych w konkretnej sprawie.

Jak wynika z treści kasacji wywiedzionej w rozpoznawanej sprawie, jej autorka zdaje się kwestionować właśnie tę zasadę, podejmując próbę wykazania, że wnioskodawca, który nie był objęty wyrokiem zasądającym odszkodowanie i zadośćuczynienie należne represjonowanemu ma roszczenie do Skarbu Państwa. Tak oczywiście nie jest, więc zarzuty dotyczące też uzasadnienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, jako formułowane obok rzeczywistego problemu umorzenia postępowania, muszą być uznane za oczywiście bezzasadne.

Jedynie dla porządku należy wskazać, że rozpoznając apelację Sąd odwoławczy zrealizował standard wymagany przez art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny prawidłowo odniósł się do zarzutów podniesionych w apelacji.

Zarzuty postawione przez skarżącą dotyczą nieprawidłowej - w jej przekonaniu - kontroli instancyjnej przeprowadzonej przez Sąd odwoławczy. Skarżąca zarzuciła rażące naruszenie przepisów art. 433 § 2 k.p.k. oraz art. 457 § 3 k.p.k. powiązanych z odpowiednimi przepisami procesowymi. W myśl ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, o obrazie przepisu art. 433 § 2 k.p.k. można zasadnie twierdzić wtedy, gdy sąd w ogóle nie rozważy wniosków i zarzutów wskazanych w środku odwoławczym, natomiast o naruszeniu art. 457 § 3 k.p.k. w przypadku, gdy w uzasadnieniu wyroku nie zostanie zawarta argumentacja odnośnie do określonego potraktowania zarzutów i wniosków apelacji, a więc wówczas, gdy sąd uznając zarzuty apelacji za zasadne lub niezasadne, nie wyjaśni swojego stanowiska, ewentualnie przedstawiona argumentacja będzie zawierała braki (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2021 r., sygn. akt V KK 73/21). Analiza pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wskazuje jednak, że taka sytuacja w niniejszej sprawie nie miała miejsca (s. 5 – 9 uzasadnienia).

Sąd Apelacyjny w Gdańsku w pełni podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji. W sytuacji zatem, gdy Sąd odwoławczy nie dokonywał samodzielnych

ustaleń faktycznych, nie oceniał także na nowo zgromadzonego materiału dowodowego, to nie mógł w rozpoznawanej sprawie naruszyć art. 7 k.p.k.

Sąd odwoławczy nie znalazł żadnych podstaw do zakwestionowania dokonanej przez Sąd meriti oceny dowodów, jak i poczynionych w oparciu o nią ustaleń faktycznych. Odnosząc się zaś do obrazu art. 410 k.p.k., należy przypomnieć, że może ona polegać na oparciu wyroku na okolicznościach nieujawnionych w toku rozprawy głównej albo pominięciu przy wyrokowaniu okoliczności wynikających z przeprowadzonych dowodów, a żadna z tych sytuacji w niniejszej sprawie nie miała miejsca, w szczególności w postępowaniu odwoławczym.

Nie można zgodzić się także z poglądem skarżącej, że doszło do naruszenia prawa materialnego, poprzez przyjęcie przez sąd ad quem, że ponowne orzekanie w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia w niniejszej sprawie nie jest możliwe z uwagi na wystąpienie negatywnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej. Sąd drugiej instancji prawidłowo orzekł, że wnioskodawca nie może dochodzić roszczeń w myśl art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, co do zasady. Przepis wyłącza możliwość prowadzenia powtórnego postępowania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia ponad kwotę prawomocnie już zasądzoną. Sąd odwoławczy, oceniając sytuację zaistniałą w rozpoznawanej sprawie, odwołał się do istotnych okoliczności, takich jak to, że wnioskodawca jest spadkobiercą pokrzywdzonego nieustalonym we wcześniejszym postępowaniu toczącym się w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia oraz, iż istnieje możliwość dochodzenia przez A. F. należnego roszczenia w postępowaniu cywilnym. Wszystko to zostało szczegółowo zweryfikowane i omówione przez Sąd odwoławczy, na co wskazuje lektura uzasadnienia zaskarżonego kasacją wyroku.

Również zarzut obrazu art. 4 i 5 k.p.k. okazał się bezzasadny. Sąd odwoławczy nie przeprowadzał przecież postępowania dowodowego, nie oceniał na nowo zgromadzonych dowodów, nie czynił też nowych ustaleń faktycznych, nie mógł zatem obrazić wskazanych przepisów. Ponadto art. 4 k.p.k. nie może stanowić samodzielnej podstawy kasacyjnej, gdyż formułuje ogólną zasadę

procesową, której przestrzeganie gwarantowane jest przez poszczególne przepisy procedury karnej. Zarzut naruszenia reguły obiektywizmu wymaga więc wykazania obrazy konkretnej regulacji procesowej chroniącej przestrzegania tej reguły. Wreszcie, zarzut naruszenia zasady in dubio pro reo, może być zasadny tylko wtedy, gdy skarżący wykaże, że organ procesowy powziął niedające się usunąć wątpliwości i nie rozstrzygnął ich na korzyść wnioskodawcy.

W rozważanej sprawie żaden z sądów, a w szczególności Sąd Apelacyjny, wątpliwości – wynikających z treści art. 5 § 2 k.p.k. - nie miał, nie mógł więc naruszyć omawianej zasady.

W tej sytuacji Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[as]